

ВІДГУК

**офіційного опонента - доктора юридичних наук, професора,
провідного наукового співробітника науково-організаційного центру
Національної академії Служби безпеки України Гори Ірини
Віталіївни, на дисертацію Червінського Вадима Володимировича
«Представництво потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди в
кримінальному провадженні», подану на здобуття ступеня доктора
філософії галузі знань зі спеціальності 081 Право**

Актуальність теми дослідження. Останніми роками у нашій державі спостерігається стрімке збільшення автомобільного парку країни. Водночас за кермо сідає і виїжджає на дороги з інтенсивним рухом все більше водіїв-любителів без достатнього практичного досвіду керуванням автомобілем. Нажаль, не зменшується кількість водіїв, які скоюють ДТП під впливом вжитих напередодні алкогольних напоїв або наркотичних речовин. Все це призвело до значного росту кількості кримінальних правопорушень проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів.

До того ж в умовах воєнного стану з'явилися нові учасники дорожнього руху. Зараз на дорогах загальнодержавного і місцевого значення взаємодіють водії військової техніки, транспорту тилового забезпечення, учасники гуманітарних колон, волонтери, тимчасово переміщені особи, водії комерційного транспорту та ін. Технічний стан багатьох транспортних не відповідає встановленим вимогам. Крім того, сьогодні значно зруйнована воєнними діями дорожня інфраструктура, порушена логістика, має місце перевантаженість транспортних коридорів у напрямі західної частини України. На Сході та Півдні все це часто відбувається одночасно з ракетними, авіаційними й артилерійськими обстрілами доріг та транспорту під час руху. Нікого не дивує і не зупиняє часте керування транспортом без правил у зоні бойових дій і на прилеглий території, а закономірним результатом стає суттєве збільшення рівня віктимізації традиційних і нових учасників дорожнього руху. Нова

реальність, що склалася під час воєнного стану у сфері дорожнього руху, підвищила вразливість і користувачів автомобільних доріг, і транспортних засобів.

Реалії «дорожнього життя» в країні свідчать про те, що кількість загиблих і постраждалих внаслідок ДТП фактично зіставна з кількістю жертв від воєнних дій. Так, протягом 2023 року в Україні сталося 23 642 аварії з загиблими та травмованими, що на 26,9 % більше, ніж у 2022 році (у 2022 році сталося 18 628 ДТП). Зросла минулого року і кількість загиблих внаслідок ДТП. Загалом протягом минулого року внаслідок аварій загинули 3 053 громадян (у 2022 році – 2 791), у тому числі 175 дітей (у 2022 році – 125). Ще 29 502 особи були травмовані (у 2022 році – 23 145), з них – 4 538 дітей (у 2022 році – 2 978).

Проте, як слушно зауважує сам дисертант, збройна агресія російської федерації проти України цілком виправдано відсунула на задній план протидію багатьом кримінальним правопорушенням досліджуваної категорії. Адже вбивства та каліцтво десятків тисяч українців внаслідок бойових дій та актів терору має бути належним чином задокументовано та розслідувано, що потребує колосальних зусиль з боку оперативних працівників, слідчих, експертів та прокурорів, а також значного часу. Одночасно оперативні підрозділи, органи досудового розслідування, та прокуратура повинні забезпечувати активну протидію організованій злочинності, яка на тлі війни зміцнює свої позиції та поширює вплив на усі сфери життя. До того ж слідчих, які спеціалізуються на розслідуванні ДТП постійно залучають до патрулювання (охорони громадського порядку, чергування на блокпостах тощо).

Такий стан речей став причиною того, що значно знизилася ефективність діяльності правоохоронних органів з розслідування кримінальних правопорушень, розпочатих за фактами дорожньо-транспортних пригод. Як наслідок, права та законні інтереси потерпілих залишаються незахищеними.

У таких умовах особливої актуальності набуває надання професійної правничої допомоги потерпілому від ДТП.

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій. Ознайомлення з дисертацією дає підстави стверджувати, що наукова праця містить необхідні для такого дослідження компоненти – критичний аналіз досягнень більшості попередніх дослідників цієї та суміжних проблем, увагу до зарубіжного досвіду, належну апробацію результатів наукового дослідження.

Науковий апарат рецензованої дисертації є достатньо фундаментальним, матеріал викладений чітко, доступно та юридично грамотно. Позиції, які відстоює автор, ґрунтуються на наявних досягненнях науки кримінального права та процесу та криміналістики, положеннях суміжних дисциплін. Свої думки, висновки, пропозиції В. В. Червінський підтверджує фактами, критичним аналізом чинного законодавства, вже висловленими в юридичній літературі позиціями учених з відповідного приводу.

Аналізуючи основні положення і висновки дисертації, можна стверджувати, що дисертант володіє методологією наукового аналізу складних наукових проблем теорії і практики юридичної науки.

Відповідно до мети та завдань дослідження у роботі використано сукупність методів, серед яких загальнонаукові та спеціальні методи, які є засобами наукового пошуку.

Слід акцентувати увагу і на достатньому емпіричному матеріалі, який цілком відповідає вимогам репрезентативності. Емпіричну базу дослідження становлять: результати статистичні дані та аналітичні матеріали міжнародних правоохоронних та правозахисних організацій, Офісу генерального прокурора України, МВС, Національної поліції України, а також правоохоронних органів інших країн за період 2014–2024 років; матеріали 200 кримінальних проваджень щодо злочинів, передбачених статтями 286–288 КК України. В ході дослідження у період з

вересня 2022 по вересень 2023 року опитано 200 слідчих, які мають досвід розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху та 200 адвокатів, які мають досвід представництва потерпілих від ДТП (опитані поліцейські та адвокати живуть та працюють у м. Києві, Вінницькій, Волинській, Житомирській, Київській, Одеській, Хмельницькій, Харківській, Черкаській областях), а також особистий досвід автора.

Таким чином сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають належний рівень обґрунтованості й достовірності, що забезпечується досить вдалою й продуманою структурою наукової розробки, логікою викладення матеріалу, потужним масивом законодавчої, емпіричної та джерельної бази.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій. Дисертація В.В. Червінського є одним з перших у вітчизняній правничій науці, комплексним й системним дослідженням в якому на основі сучасних досягнень теорії кримінального та цивільного права і процесу, криміналістики, аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду правоохоронної та правозахисної діяльності розроблено теоретичні, організаційно-правові і тактичні засади представництва потерпілого від ДТП у кримінальному провадженні.

Так, дослідником уперше запроваджено до наукового обігу поняття: «тактика представництва потерпілого у кримінальному провадженні»; «кримінальні процесуальні основи представництва потерпілого від ДТП в суді»;

«кримінально-правові основи представництва потерпілого від ДТП в суді»; «організаційно-тактичні засади представництва потерпілого від ДТП в суді». Дисертант не лише визначив та використав ці поняття, а й детально розкрив їх зміст, вірно окреслив усі їх складкові та розробив пов'язані з цим алгоритми дій адвоката.

Крім того В.В. Червінський цілком доречно запропонував вдосконалити поняття представництва потерпілого у кримінальному

провадженні, яке він визначив як різновид адвокатської діяльності, що полягає в наданні потерпілому від кримінального правопорушення професійної правничої допомоги із забезпечення його прав та законних інтересів на стадіях досудового розслідування та судового провадження, а також під час процесуальних дій, що можуть проводитися до початку досудового розслідування.

Дисертантом було окреслено основні напрями вдосконалення правового регулювання представництва потерпілого у кримінальному провадженні. Він обґрунтував цілком слушні пропозиції щодо внесення змін та доповнень до КПК України, Законів України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про безоплатну правничу допомогу». Ці пропозиції, в числі іншого, ґрунтувалися на усебічному вивченні міжнародних стандартів та зарубіжного досвіду представництва потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди у кримінальному провадженні.

Автором визначено проблеми представництва інтересів потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди на початковому та подальшому етапі досудового розслідування й запропонувати шляхи їх вирішення, сформульовано конкретні рекомендації щодо дій адвоката-представника на цих етапах.

Крім того, дисертант розробив основи впливу представника потерпілого від ДТП на використання спеціальних знань у кримінальному провадженні, з визначенням відповідних алгоритмів його дій.

Ще одним науковим здобутком В.В. Червінського є розкриття змісту та визначити особливостей представництва потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди як цивільного позивача у суді з внесенням рекомендацій щодо алгоритму дій адвоката-представника.

Віднесення автором тих чи інших положень та висновків дослідження до наукової новизни у рубриках «Вперше», «Удосконалено», «Набуло подальшого розвитку» є цілком обґрунтованим та виправданим.

Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні наукового підґрунтя для забезпечення ефективного представництва потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди у кримінальному провадженні.

Важливим показником вагомого практичного значення одержаним результатів є урахування пропозицій В. В. Червінського єдиним органом законодавчої влади. Згідно листа Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної ради України від 27.12.2023 р. ці пропозиції використано для роботи з вдосконалення законів України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про безоплатну правничу допомогу», а також Кримінального процесуального кодексу України.

Прикладна спрямованість дисертації знайшла своє втілення у тому, що її матеріали були рекомендовані до практичного використання в адвокатській діяльності Радою адвокатів Вінницької області, а також Регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Вінницькій області. Усе це офіційно підтверджено відповідними актами впровадження.

Результати дослідження В. В. Червінського також широко впроваджені в освітній процес та наукову діяльність. До ЗВО, які скористалися здобутками дисертанта належать: Національна академія внутрішніх справ, Харківський національний університет внутрішніх справ, Вінницький державний педагогічний університет, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Сформульовані у праці положення, висновки, пропозиції й рекомендації мають потенціал більш широкого використання у нормотворчій, правозастосовній, науково-дослідній діяльності та освітньому процесі.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації в опублікованих працях. Основний зміст дисертації В. В. Червінського (зараховуючи наукові

положення, висновки та рекомендації) повно відображені у восьми статтях у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (усі з активним ідентифікатором DOI, дві у співавторстві з іншими особами), а також шести тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях й круглих столах.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертація В. В. Червінського на тему «Представництво потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди в кримінальному провадженні» містить результати власних досліджень автора. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. В цілому, структура дисертації є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до вирішення проблем представництва потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди в кримінальному провадженні.

Перший розділ дисертації «Теоретичні засади представництва потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди в кримінальному провадженні» поєднує три підрозділи, які логічно пов'язані між собою та виконують завдання: з надання характеристики генезису та стану наукових досліджень за обраною тематикою; розкриття змісту зазначеного виду представництва; окреслення основних напрямів вдосконалення правового регулювання такого представництва, у тому числі з урахуванням міжнародного досвіду.

Характеризуючи стан наукових досліджень за обраною темою дослідником влучно констатовано наявність прогалини у наукових знаннях, що утворилася на перетині наукових розвідок, присвячених різним аспектам досудового розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів – з одного боку, а також процесуального статусу й тактики дій потерпілого та його представництва у кримінальному провадженні – з іншого. Проведено

систематизацію наукових здобутків за цими напрямками досліджень (з визначенням теоретичних основ реалізації поставленої мети).

У підрозділі 1.2 автор дійшов цілком слушних висновків щодо розуміння представництва потерпілого у кримінальному провадженні загалом та влучно визначив основні характерні риси надання професійної правничої допомоги особам, яким було завдано шкоди унаслідок злочинного ДТП.

Здобувачем проведено кропітку і дуже об'ємну роботу з аналізу зарубіжного досвіду представництва потерпілих як у загальному, так і в розрізі злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту. В процесі компаративістського аналізу, серед іншого, використано законодавство Великобританії, Нідерландів, Німеччини, США, Чехії. Слід погодитися з висновками автора, зробленими за результатами цього аналізу, щодо доцільності: виокремлення представництва потерпілого від ДТП у кримінальному провадженні як самостійного виду адвокатської діяльності та особливого роду послуг з надання безоплатної вторинної правової допомоги; встановлення обов'язковості участі представника потерпілого у окремих категоріях кримінальних проваджень (зокрема тих, що пов'язані із заподіянням жертві злочину смерті, тяжких тілесних ушкоджень через ДТП), а також у тих провадженнях де це буде визначено судом через їх особливу складність; встановлення обов'язку держави з надання з безоплатного надання потерпілим у цих провадженнях вторинної правничої допомоги; спеціальної державної реєстрації адвокатів, які надають зазначений вид допомоги, їх підготовки та підвищення кваліфікації

Другий розділ дисертації присвячений представництву потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди на стадії досудового розслідування. Він органічно поєднує три підрозділи.

У першому з них автор розглядає початковий етап досудового розслідування. Ним цілком вірно визначено кримінальні процесуальні та

організаційно-тактичні засади представництва потерпілого від ДТП на даному етапі. При цьому розроблено конкретні рекомендації щодо алгоритмів дій адвоката-представника за різних типів його взаємодії зі слідчим, а також внесено корисні пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства в частині регламентації процесуальних дій на початковому етапі досудового розслідування та зберігання речових доказів.

У підрозділі 2.2 вивчається подальший досудового розслідування злочинних ДТП. При цьому діяльність представника потерпілого досліджено з розмежуванням її на окремі компоненти (процесуальний, контрольньо-консультативний та пошуковий), які є взаємопов'язаними та взаємообумовленими. Це дозволило автору внести корисні пропозиції щодо вдосконалення кожного з цих компонентів. Крім того, на ґрунті аналізу законодавства України та практики його застосування окреслено коло проблем, які виникають у практичній діяльності представника потерпілого від ДТП на подальшому етапі досудового розслідування та запропоновано шляхи вирішення цих проблем.

Останній підрозділ другого розділу присвячено інституту використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. Цей інститут розглянуто автором як інструмент діяльності представника потерпілого від ДТП на стадії досудового розслідування. Зокрема, ним влучно визначено загальні юридичні проблеми впливу представника потерпілого від ДТП на використання спеціальних знань та запропоновано напрями вирішення цих проблем; окреслено коло завдань, які можуть бути вирішені за допомогою конкретних експертиз представником потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди; визначено типові ситуації, в яких представнику потерпілого від ДТП потрібно проявляти активність у питаннях організації залучення спеціалістів і призначення експертиз; запропоновано перелік та послідовність можливих дій представника потерпілого від ДТП у згаданих ситуаціях; розроблено основи тактики

зазначених дій.

Розділ 3 присвячений представництву інтересів потерпілого від ДТП в суді.

У межах цього розділу автором було сформульовано поняття та розкрито зміст кримінальних процесуальних, організаційно-тактичних та кримінально-правових засад представництва потерпілого від ДТП в суді. Усе це зроблено з усебічним обґрунтуванням сучасними правовими позиціями Верховного Суду.

Важливим досягненням здобувача є розроблення алгоритму дій представника потерпілого від ДТП як цивільного позивача у кримінальному провадженні.

Сформульовані дисертантом висновки до розділів наукової роботи та загальні висновки дисертації у своїй більшості є переконливими.

Оформлення дисертації повним обсягом відповідає Вимогам, що ставляться до такого виду робіт.

Позитивно оцінюючи науково-теоретичну і практичну значимість дисертаційного дослідження В.В. Червінського, його наукову новизну та можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта для вдосконалення діяльності адвоката-представника від ДТП потерпілого у кримінальному провадженні, необхідно зазначити, що наукова розробка не позбавлена окремих вад, низка положень мають дискусійний характер чи викликають певні зауваження, які вимагають додаткової аргументації в процесі захисту.

1. Здобувач цілком виправдано запроваджує до наукового обігу поняття «Тактики представництва потерпілого у кримінальному провадженні». Але зміст цього поняття у підрозділі 2.1 він розкриває лише в площині огляду місця ДТП, виокремлюючи процесуальний, консультативно-контрольний та пошуковий (детективний) компоненти зазначеної тактики. Разом з тим, вказані компоненти автор розглядає і на подальшому етапі досудового розслідування (підрозділ 2.2), і навіть на

судових стадіях (розділ 3). З нашого погляду поняття і зміст тактики представництва потерпілого у кримінальному провадженні є важливим елементом понятійно-категоріального апарату даного дослідження. Тому здобувачу варто було розкривати цей елемент з позицій кримінального провадження загалом, а не в межах певного етапу досудового розслідування чи окремої процесуальної дії.

2. Розглядаючи взаємодію представника потерпілого від ДТП зі стороною обвинувачення, автор, здебільшого, веде мову про взаємодію адвоката-представника зі слідчим. У той же час, процесуальним керівником досудового розслідування є прокурор і саме прокурор (як правило, той самий) підтримує державне обвинувачення у суді. Тому, авторові бажано було б приділити більше уваги взаємодії представника потерпілого з прокурором.

3. У підрозділі 2.3. дисертації автор, вивчаючи питання проведення комплексних експертиз, не приділяє належної уваги використанню комплексної судової автотехнічної, транспортно-трасологічної експертизи та експертизи матеріалів відеозапису, яка сьогодні є надзвичайно актуальною в розслідуванні ДТП.

4. У дисертації в якості потерпілого від ДТП розглядається лише фізична особа, якій вчиненням злочину проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів завдано моральної, фізичної або майнової шкоди. Проте ч. 1 ст. 55 КПК України передбачає, що потерпілим може бути і юридична особа, якщо вчиненням кримінального правопорушення їй завдано матеріальної шкоди. Спричинення значної матеріальної шкоди юридичним особам в результаті злочинних ДТП є розповсюдженим явищем. Проте цей аспект автор обійшов своєю увагою.

Є підстави для дискусії зі здобувачем і щодо деяких інших положень дисертації, яка, очевидно, буде продовжена під час її захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Втім, висловлені зауваження носять дискусійний характер та не

впливають на загалом позитивну оцінку проведеного дослідження. Це дозволяє стверджувати, що здобувачем проведено і подано до захисту завершене наукове дослідження, яке виконано на актуальну тему, містить сукупність нових науково обґрунтованих висновків, положень і пропозицій, та може бути оцінено як вирішення важливого наукового завдання у сфері забезпечення законних прав та інтересів потерпілого від ДТП у кримінальному провадженні.

ВИСНОВОК

1. Дисертація В. В. Червінського на тему «Представництво потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди в кримінальному провадженні» є звершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують конкретну наукову проблему представництва потерпілого від ДТП в кримінальному провадженні, та є вагомим внеском у теорію кримінального права й процесу, криміналістики та суміжних наук закладає фундамент вдосконалення правового регулювання цієї сфери. Дисертація має практичне значення для забезпечення законних прав та інтересів потерпілого від ДТП, ефективної діяльності його представника.

2. Дисертація В. В. Червінського на тему «Представництво потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди в кримінальному провадженні» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України 12.01.2017 № 40, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої

вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 а її автор, Червінський Вадим Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Провідний науковий співробітник
науково-організаційного центру
Національної академії СБ України,
доктор юридичних наук, професор

Ірина ГОРА

Підпис Гори Ірини Віталіївни засвідчую

Проректор з наукової роботи
Національної академії СБ України,
доктор юридичних наук, професор
полковник

Юліана НАЙДЬОН

17.06.2024 р.